

Katarina Morano in Žiga Divjak v času epidemije / Foto: osebni arhiv

Med obupom in upom s pogumom za spremembe

Besedilo: Igor Kavčič

Kategorija: [Kultura](#) / ponedeljek, 21. december 2020 / 23:05

Jesen je v **Prešernovem gledališču** minila v znamenju Kosovelove poezije. V soboto bi morala biti na sporedu premiera z naslovom *Kons: Novi dobi*. Avtorski duet in partnerja tudi zasebno Katarina Morano in Žiga Divjak sta za oder priredila poezijo Srečka Kosovela. Pesnika sta v naš čas želela pripeljati kot sogovornika. Ko vedno znova prebiram tu zapisane njune besede, se mi zdi, da jima je uspelo. Kosovel je tu, z nami. Z njim se družimo in v nas je up, da čim prej spregovori tudi skozi igralko in igralce na odru **Prešernovega gledališča**.

»Tako kot Kosovel napoveduje propad zahodne civilizacije in kapitalizma, lahko tudi mi

V svojem dosedanjem delu sta med drugim prepoznavna kot angažirana gledališka ustvarjalca, ki posegata po družbeno aktualnih temah. Kako sta skoraj sto let po napisanem, zdaj, v tem času, brala Kosovela? Predvidevam, da ni mogoče zaobiti aktualnega družbenega ustroja, nekakšne smeri, v katero se giblje človeštvo?

napovemo ali propad kapitalizma ali pa sveta oziroma človeštva na tem svetu. Druge alternative žal ni. Sistem, ki je osnovan na nenehni rasti, je pač nevzdržen za naš planet. Kosovel išče elementarnega človeka – obraz, ki je skrit za obrazom civilizacije.»

Žiga Divjak in Katarina Morano sta s Prešernovim gledališčem prvič sodelovala pred dvema letoma, ko sta na oder postavila priredbo besedil Ivana Cankarja Ob zori. Predstava je bila lani uvrščena v tekmovalni program Boršnikovega srečanja ter Tedna

Čas, ki ga živimo, oziroma atmosfera časa, ki ga živimo, srhljivo spominja na atmosfero, ujeta v delih Srečka Kosovela. Gre za nekakšno spoznanje, da smo na zaključku neke zgodovine, da nas obkroža občutek konca, propada, izpetosti, smrti, ki je nekako že prisotna, ni pa še jasno manifestirana. Epidemija, ki jo trenutno živimo in ki prinaša grozljivo tesnobo, negotovost, utrujenost, bolečino in smrt, je zgolj napoved neke nove vsakdanjosti, ki nas čaka v bližnji prihodnosti, če ne bomo napeli vseh sil in spremenili uničujočega odnosa do okolja. Žal ni dovolj reciklirajoči ozaveščeni potrošnik. Potrebne so temeljne strukturne spremembe.

Če je šlo v predstavi Ob zori za prozo, za priredbo Cankarjevih besedil, tokrat Kosovelova poezija nedvomno zahteva drugačen pristop k postavljanju uprizoritve. Kakšno je bilo osrednje vodilo k odrski priredbi?

Želela sva nekako ujeti Kosovelov duh, ga pripeljati v naš čas kot sogovornika, kot nekoga, čigar misli nam lahko služijo kot inspiracija, opomin, usmeritev pa tudi uteha v teh do konca zmešanih časih. Izbrala sva Kosovelovo nenehno nihanje med obupom in upom. Njegovo natančno analizo propada zahodne civilizacije in njegovo neverjetno vero v človeka kot takega, navduševanje nad neskončnim potencialom, ki ga nosi človek v sebi. Priredba je tako zasnovana kot neka nova »pesnitev«, sestavljena iz drobcev različnih Kosovelovih del, ki tvori neko novo celoto. Po obliki spominja na nekakšno mašo, ritual, ki pa je napolnjen s Kosovelovimi besedami in je hkrati namenjen tako gledalcem kot igralcem. Gre za hvalnico človeka in hkrati tudi za zadnji opomin pred izginotjem človeštva kot celote.

Zdi se, da v priredbi skušata zajeti tako pesnikov odnos do takratnega sveta – še posebej Evrope po prvi svetovni vojni – kot njegova notranja občutja, njegov odnos do Krasa, narave in do življenja nasploh ...

Pri Kosovelu je to pravzaprav nemogoče ločiti. Človeka hkrati dojema kot izjemno pomembnega posameznika in sočasno kot drobceni, drobceni del velikega kozmosa, narave. Njegovi opisi kraške pokrajine, ki je lahko zaradi močnega vetra in plitke prsti zelo neizprosna in kruta, a hkrati čudovita in nežna, nam veliko govorijo o življenju samem, kjer je sočasno neprestano prisotno lepo in grdo, težko in lahko, upanje in obup. Ali kot pravi Kosovel: »Trpljenje te jači, bistri

slovenske drame. V besedilih, ki jih prirejata ali na novo spišeta, nam skušata privzgojiti občutljivost za družbene krivice in sočutje za težave sočloveka.

in posvečuje. Kajti šele pod pritiskom gorá nastane kristal.«

V uvodnem delu lahko razberemo avtorjevo – skozi priredbo samo pa tudi vajino – kritiko takratnega kapitalističnega ustroja družbe. Hkrati pa nas besedilo vseskozi spodbuja v misli, da, vsaj kar se tiče spoštovanja človekovih pravic in človekovega dostojanstva, prav zdaj živimo zgolj v neki »posodobljeni različici«. Sta človek in z njim človeštvo ostala v Kosovelovem času?

Kapitalizem je vmes pridobil neke varovalke, ki so ga naredile na videz manj uničevalnega in manj krutega. V zadnjem času pa te varovalke ena za drugo odpadajo in ponovno začenja kazati svoj obraz, ki ga zelo natančno opiše tudi Kosovel v svojem delu. Tako kot Kosovel napoveduje

propad zahodne civilizacije in kapitalizma, lahko tudi mi napovemo ali propad kapitalizma ali pa sveta oziroma človeštva na tem svetu. Druge alternative žal ni. Sistem, ki je osnovan na nenehni rasti, je pač nevzdržen za naš planet. Kosovel išče elementarnega človeka – obraz, ki je skrit za obrazom civilizacije. Morda je čas, da tudi mi prisluhnemo temu človeku in nehamo verjeti grozljivim pravljicam, ki nas vzgajajo v prepričanju, da smo ljudje v svojem bistvu tekmovalni, sebični in egoistični.

Žiga, kako vam je uspelo v tem neprijetnem času, ki ga v veliki meri kroji pandemija, rešiti zagato z varnostjo igralcev? Predvidevam, da je bil že proces vaj povsem drugačen, kot ste si sprva predstavljali?

Upoštevali smo vsa varnostna priporočila (maske, razdalje, prezračevanje in tako naprej) in ko se je sredi študija situacija bistveno poslabšala, smo tudi uprizoritev samo zasnovali tako, da je varna za igralce. V predstavi namreč nastopajo z nekakšnimi maskami/čeladami, ki imajo lasten dotok zraka, ki je filtriran. Gre za profesionalno opremo, s katero bi lahko bili tudi na covidnem oddelku, pa bi bili popolnoma varni. Ta oprema je danes povezana z aktualno epidemijo, ampak če ne bomo globalno spremenili načina proizvodnje, organizacije dela in potrošnje, bo to postala vsakdanja oprema, s katero se bomo kmalu sprehajali po mestu. Še leto nazaj se nam je zdelo nepojmljivo, da bi se po Kranju sprehajali z maskami na obrazu, danes se nam zdi nepojmljivo, da bi hodili po mestu oblečeni v »skafandre«. Kaj bo drugo leto? Ali čez pet, deset let?

Kako sicer združujeta delo, bodisi pri pisanju besedila bodisi pri adaptaciji tega za oder – kako skupinsko je lahko vajino delo?

Vsak projekt je drugačen in vsakič na novo definirava sodelovanje, vse pa je plod sodelovanja in dopolnjevanja. Eden drugega podpirava in hkrati tudi spodbujava, siliva, da greva dlje.

Kosovel kljub tesnobi, ki preveva njegovo poezijo, in občutku, da bo šlo vse k vragu, v daljavi vidi Novo Evropo. Po težkih preizkušnjah v dvajsetem stoletju jo zdaj imamo, a ta deluje nekako staro in utrujeno. Kje jo vidita vidva – v novi družbi brez obupa, v mladosti, v osvobojenem človeku, ki lahko do svobode pride skozi kulturo in umetnost?

<http://www.gorenjskiglas.si/article/20201221/C/201...>

4 / 4

Misliva, da moramo zbrati pogum in tudi sami verjeti, da je možna boljša prihodnost. Da se odgovor skriva že v nas samih, samo prisluhniti si moramo in začeti zahtevati potrebne spremembe.

Nihilistično vdajanje brezvolji in obupavanje nad stanjem sveta je v svojem bistvu zelo podobno sprenevedanju, da je vse v redu, in slepem vztrajanju na že utečeni poti. Zbrati moramo pogum, da v dejstvu, da nam preti uničenje, vidimo potencial za nujno spremembo na bolje, ne zgolj neprijetne resnice, ki jo poskušamo preslišati.

Vaju umetnost torej osvobaja?

Kosovel pravi, da kultura usposablja človeka potrpeti in žrtvovati se za zmago ideje. Zato naj nam umetnost ne bo užitek, ampak uteha.